

KRÅNGLIGARE MED NYTT STRANDSKYDD

FOTO: ANNIKA LIDGRÉN

Glesbygdsverket avstyrker förslaget till nytt strandskydd.

sidan 2 och 4

HAN BYTER GLESBYGDER MOT FOLKHÄLSA

FOTO: TINA STAFREN

Efter 14 år på Glesbygdsverket byter Jan Cederwörn nu inriktning och arbetsplats för att i stället bli platschef på Statens folkhälsoinstitut i Östersund.

– Det är livsfarligt om vi får en helt separat politik för landsbygden, säger han i en summering. Vi kan inte ha en utvecklingspolitik för landsbygden och en annan för övriga landet.

sidan 3

AFFÄRER OCH FRISKOLOR I ÅRSBOK MED NY FORM

Mellan 2003 och 2004 försvann den sista butiken på 93 orter i Sverige. Det är en effekt av att butiksnedläggningarna åter ökar i landet. Året innan var det färre orter som miste sin sista butik. Det gav ett visst hopp om att de insatser som gjorts för att stötta och utveckla landsbygdsbutikerna började ge utdelning. Men nu har alltså nedläggningarna tagit ny fart.

Det här är fakta som presenteras i årets upplaga av Glesbygdsverkets årsbok. Boken har i år fått ny form för att vara bättre anpassad till sitt innehåll och bli lättare att använda.

– Den har ett högre format för att våra efterfrågade kartor över Sverige ska komma bättre till sin rätt, säger Jan Cederwörn som varit projektledare. Det är extra roligt att vi kan göra den förändringen i år eftersom vi nu har kartor som är framställda med en ny teknik för att bättre kunna spegla en pågående förändring. Boken har också en ny bindning som gör den mer ”bladdervänlig”.

GLESBYGDER MINSKAR

Årsboken innehåller, liksom tidigare år, ett kapitel som beskriver befolkningsutvecklingen. Under 2004 hade Sverige den största folkökningen och det största antalet födda sedan mitten av 1990-talet. Samtidigt fortsatte befolkningsminskningen i landets glesbygder. Men utvecklingen är inte entydig – landsbygderna i framför allt storstädernas närhet fortsätter att växa befolkningsmässigt.

FÅ FRISKOLOR

Av årsbokens statistik framgår också att antalet grundskolor som har lagts ned ökade märkbart 2003-2004. Mest märkbar är minskningen i glesbygder, där åtta procent av skolorna har försvunnit.

FOTO: TINA STAFREN

När en skola i gles- eller landsbygd står inför nedläggning diskuteras ofta att starta en friskola för att bygden ska få behålla sin skola. Man skulle därför kunna anta att det var vanligt med små, fristående skolor i gles- och landsbygder. Men så är det inte, visar årsbokens statistik. Det är i stället i tätorterna som de små friskolorna finns. 40 procent av de små skolorna (under 50 elever) i tätorter var friskolor, men i glesbygder var siffran bara 10 procent.

Årsboken kan beställas gratis på vår hemsida www.glesbygdsverket.se eller på telefon 063-57 67 00.

UNDERLAG TILL LANDSBYGDS- KOMMITTÉN

Glesbygdsverket arbetar just nu med en hel del underlagsmaterial till den pågående landsbygdsutredningen. Det är framför allt inom områdena service, infrastruktur och boende som verkets kunskaper tas i anspråk. Dessutom levererar Glesbygdsverket statistiskt underlag inom flera andra områden.

– Det är naturligt att vi bistår Landsbygdskommittén med det underlagsmaterial den behöver, säger utvecklingschef Inger Normark. En stor del av de kunskaper vi har är ju basen för deras utredningsarbete.

Under hösten har kommittén fyra sammanträden inom de fyra huvudområdena företagande/entreprenörskap, demokrati, kommersiell och offentlig service samt hållbarhet. Till dessa sammanträden bjuds utomstående experter in för att bidra med sin kunskap.

SKÄRGÅRDAR I MOTION TILL RIKSDAGEN

”Glesbygdsverkets nationella skärgårdsforum är betydelsefullt för att samordna de statliga myndigheternas insatser i skärgården.”

Det menar fem kristdemokrater i en motion till riksdagen. Samtidigt behövs fler insatser för skärgårdarnas utveckling, menar de, och tycker exempelvis att Vägverket och Glesbygdsverket borde få i uppdrag att klargöra statens ansvar för färjetrafik i skärgårdarna.

Detta är bara *ett* exempel på motioner med gles- och landsbygdsperspektiv under den allmänna motionstiden.

Generellt kan konstateras att trygghets- och säkerhetsfrågor i glesbygder och landsbygder är något som bekymrar allt fler. Polisbrist är exempelvis något som lyfts fram i flera motioner. Övriga heta gles- och landsbygdsfrågor är strandskyddet, fordonsskatten, elförsörjning och 3G-utbyggnaden.

FOTO: BJORN LINDGREN

FÖR MÅNGA BEGRÄNSNINGAR I FÖRSLAG TILL STRANDSKYDD

Glesbygdsverket avstyrker ett förslag från Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet om nya strandskyddsbestämmelser. I en utredning från departementet har 61 kommuner pekats ut där lättnader i strandskyddet skulle kunna medges.

– Det är viktigt med ett differentierat strandskydd, framhåller Glesbygdsverkets generaldirektör Kerstin Wallin. Det kan ge lättnader i glest bebyggda områden med god tillgång till stränder och skärpningar i kustområden med starkt exploateringsstryck.

– Men här radas det upp så många restriktioner och begränsningar för glesbygden att förslaget i praktiken kan uppfattas som en skärpning jämfört med dagens tillämpning, säger Kerstin Wallin.

KNYT TILL ÖVERSIKTSPLANER
Glesbygdsverket kritiserar också de föreslagna gränserna för vilka glesbygdsområden som ska omfattas av lättnader i strandskyddet.

– Även i flera kommuner som inte pekats ut finns stora, glest bebyggda områden med god tillgång på insjöstränder. För ett helhetsgrepp vore det bättre att knyta strandskyddet till kommunernas översiktsplaner, där länsstyrelserna kan godkänna i vilka områden man kan införa lättnader utan att strandskyddets långsiktiga syften skadas, menar Kerstin Wallin.

STATEN HAR KONTROLL
Glesbygdsverket anser att det är i kommunernas översiktsplaner som strandskyddet ska regleras och anpassas både lokalt och regionalt.

Länsstyrelsernas föreslagna möjlighet till överprövning garanterar att staten inte förlorar kontrollen över strandskyddets tillämpning. I en sådan demokratisk planeringsprocess skulle strandskyddet ges legitimitet och ansvarsfull tillämpning, poängterar Glesbygdsverket i yttrandet till Miljö- och samhällsbyggnadsdepartementet.

– GLESBYGDSVERKET BLIR VIKTIGT SOM BROBYGGARE

– Den stora utmaningen för Glesbygdsverket framöver blir att skapa bryggor mellan den regionala utvecklingspolitiken och landsbygdspolitiken. Det är livsfarligt om vi får två skilda utvecklingsspår.

Det är en av de frågor Jan Cederwörn, direktör på Glesbygdsverket, för fram innan han nu byter arbetsplats. Från årsskiftet blir han platschef för Statens folkhälsoinstituts kontor som byggs upp i Östersund, dit institutet flyttar.

Den dåvarande Glesbygdsmyndigheten hade bara funnits några månader när Jan Cederwörn började arbeta där 1991. Han och myndigheten/verket har alltså följts åt genom utvecklingsfaserna.

– Jag brukar säga att jag och Glesbygdsverket har blivit vuxna tillsammans, ler han.

DREV EGNA PROJEKT
Ända från första början fanns uppdraget för Glesbygdsmyndigheten att bygga upp en kunskapsbank om gles- och landsbygder och att sprida dessa kunskaper. Men i myndighetens första fas fanns också ett uppdrag att bedriva pilotprojekt för att visa på möjliga utvecklingsvägar för bygder eller orter.

– Då, i början av 1990-talet, fanns ett behov av att driva på mobiliseringen i bygderna, menar Jan Cederwörn.

Men det behovet minskade när det på regional nivå växte fram nya former för att stödja projekt. Därför var det också logiskt att det nybildade Glesbygdsverket alltmer fick rollen att kartlägga och analysera utvecklingen.

KUNSKAPER NÅR UT

Har då denna spridning av kunskaper haft effekt?

– Ja, menar Jan Cederwörn. Jag märker tydligt att kunskapsnivån om de speciella förhållandena i gles- och landsbyg-

der har höjts hos de nationella aktörerna. Och våra kunskaper efterfrågas. Tidigare fick vi stå och banka på för att få vara med i olika processer, men nu frågar man efter vår medverkan.

Kunskaperna sprids, men i mycket går utvecklingen åt ”fel” håll i landets gles- och landsbygder. Är inte det ett misslyckande?

– Jag har aldrig sett Glesbygdsverkets roll som att vi ska ”rädda glesbygden”. Vi ska leverera ett kunskapsunderlag för de politiska besluten.

BROBYGGANDE

Vilken blir då Glesbygdsverkets roll framöver?

FOTO: TINA STAFREIN

– Jag tror att verket har en viktig roll i att knyta ihop den regionala utvecklingspolitiken med politiken för landsbygden. Jag är livrädd för en separat landsbygdspolitik, att vi får två spår där regional utveckling i allmänhet behandlas på ett sätt och landsbygden får hålla till godo med sämre villkor och förutsättningar.

– Det kräver naturligtvis en politisk vilja som inte Glesbygdsverket kan stå för, men vi kan stå för rätt information till dem som beslutar, menar Jan Cederwörn.

HÅLLBARA LASTER ÄVEN I GLESBYGD

Många av förslagen är bra ur en nationell synpunkt, men alla förslag är inte genomförbara utanför de större tätorterna. För många av förslagen saknas också konsekvensanalyser och alternativa strategier för gles- och landsbygdsområden. Det är Glesbygdsverkets övergripande synpunkter på Stefan Edmans betänkande om Hållbara laster – smartare konsumtion.

Glesbygdsverket tillstyrker bl.a. de förslag som går ut på att stat, kommuner och landsting kan vara föregångare och därmed medverka till en ökad efterfrågan på ekologiska livsmedel, vilket kan stärka småskaliga producenters konkurrenskraft. När det gäller åtgärder inom transportsektorn är Glesbygdsverket mer tveksam. Här har utredaren missat att lämna förslag som även gynnar gles- och landsbygdsområden. Det handlar exempelvis om att arbetsgivare ska kunna köpa busskort eller cykel åt de anställda utan förmånsbeskattning, vilket enbart är aktuellt för personer med tillgång till kollektivtrafik eller som bor nära sin arbetsplats. Förslaget om att utforma reseavdraget så att avdrag görs utifrån en enhetlig schablon som baseras på avstånd mellan hemmet och arbetsplatsen kan också slå väldigt snett. Många som bor i gles- och landsbygder har helt enkelt inte tillgång till kollektivtrafik och skulle drabbas ekonomiskt hårt av minskade avdragsmöjligheter.

NYA UTVECKLINGSSEMINARIER UNDER 2006

De utvecklingsseminarier som genomfördes i Glesbygdsverkets regi i augusti/ september i år kommer att följas upp med tre aktiviteter under 2006. Preliminärt förslag är: **MARS** – Modeller för att stödja lokal utveckling. **MAJ** – Nordiskt landsbygdsforum i Finland. **SEPTEMBER** – Företagande i gles- och landsbygder.

Seminarier riktas sig främst till handläggare på regional nivå och syftar till ett ökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte, dels mellan län och olika myndigheter, dels mellan länen själva.

B

LYSSNA PÅ DEM SOM VERKAR I VERKLIGHETEN!

Som många andra har vi på Glesbygdverket nyligen yttrat oss över ett nytt förslag till strandskydd. Ambitionen från utredarna är visserligen god – ett differentierat strandskydd. Men samtidigt radas det upp så många restriktioner och begränsningar för glesbygden att förslaget i praktiken kan uppfattas som en skärpning jämfört med dagens tillämpning.

Det *är* mycket viktigt att värna om den fria tillgången till våra sjöar och stränder. Den åsikten håller vi på Glesbygdverket med om. Men med tanke på den enorma tillgång som vi har i Sverige känns det som slöseri att inte nyttja delar av den för utveckling i gles- och landsbygder. Därför hävdar vi, liksom många gånger tidigare, att kommunerna bör få ökat inflytande vad gäller strandskyddets tillämpning. En koppling till kommunernas översiktsplaner skulle ge den regionala och lokala anpassning som behövs. Länsstyrelsernas föreslagna möjlighet till överprövning garanterar att staten inte förlorar kontrollen över strandskyddet. Den demokratiska process som översiktsplaneringen innebär skulle ge strandskyddet legitimitet ute i landet – bland dem som verkar i verkligheten!

En annan aktuell utredning är Stefan Edmans betänkande "Bilen, biffen,

bostaden. Hållbara laster – smartare konsumtion". Många av Stefan Edmans förslag för en ekologisk, social och ekonomiskt hållbar konsumtion är intressanta. Men flera av dem är, av naturliga skäl, helt enkelt inte möjliga att genomföra i gles- eller landsbygder. Det gäller till exempel åtgärder som gynnar dem som har cykelavstånd till sitt arbete eller som kan åka kollektivt. En bra utredning hade blivit ännu bättre om den hade innehållit analyser av förslagets konsekvenser för lands- och glesbygder. Utan alternativa strategier för stora delar av Sveriges land blir tillväxten knappast hållbar.

Många av förslagen ligger dock i linje med vad Glesbygdverket i många sammanhang fört fram om gles- och landsbygders potential för utveckling och bidrag till tillväxt. En omställning av vårt samhälle till mer småskalig produktion, ett mer hållbart boende, ökad användning av förnybar energi och en stärkt marknad för svenskproducerade baslivsmedel skulle ge positiva effekter i våra gles- och landsbygder. Men våra gles- och landsbygder är i högsta grad också en förutsättning för att detta ska kunna uppnås fullt ut.

Ska vi, som Stefan Edman uttrycker det, "konsumera smartare", då har gles- och landsbygder en given plats!

SKA INVANDRARE RÄDDA GLESBYGDER?

Immigrationen har stor betydelse för den totala befolkningsutvecklingen i gles- och landsbygdskommuner. Utan immigrationen hade befolkningsutvecklingen sett betydligt sämre ut. Många kommuner värvar aktivt nya invånare till sina kommuner, och av dessa är det ett dussintal som är särskilt inriktade på att värva personer med utländsk bakgrund.

I Glesbygdverkets kommande rapport om integrationen i lands- och glesbygder utvecklas detta tema ytterligare. Rapporten blir klar den sista december.

UTVÄRDERINGEN AV LEADER+ UPPDATERAS

Den halvtidsutvärdering av Leader+ som gjordes 2003 uppdateras nu. Utvärderare för åtta Leadergrupper har varit samlade på en gemensam träff för att dela med sig av sina erfarenheter.

Några av slutsatserna från mötet:

- Leader har en roll i den regionala utvecklingspolitiken men syns för lite.
- Det är viktigt att både kvantitativa och kvalitativa data kommer med.
- Leaders roll ur ett hållbarhetsperspektiv bör synas mer.
- Det beslutande partnerskapet är unikt och bör belysas mer.
- Använd leadererfarenheterna i nästa programperiod.

Uppdateringen ska vara avslutad under detta år. Några slutsatser kommer att presenteras vid Landsbygdsforum i Åre 15-16 november.

REDAKTION Birgitta Rhodin, TEL 063-57 67 11

Vill du komma med på vår sändlista, hör av dig till: Gunborg Hägg, TEL 063-57 67 00.

ANSVARIG UTGIVARE Mats Elg

Glesbygdverket
Samuel Permans gata 2, 831 30 Östersund
TEL 063-57 67 00, FAX 063-57 67 99
E-POST info@glesbygdverket.se
WEBBPLATS www.glesbygdverket.se